

การจัดการความรู้สู่แผนชุมชนพึ่งตนเองเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน
ของชุมชนตามแนวชายแดนไทย-กัมพูชา
Knowledge Management towards Self-Reliance Community
Planning for Sustainable Development of Thai-Cambodia
Border Community

ดร.กฤษณ์ภูริฐ เมธวินชยตม์¹

Dr.Kritsanut Methawinchayud

สุภาพรรณ พาบ²

Supapan Phabu

รังสรรค์ นามวงศ์³

Rungsun Namwong

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบริบท ศักยภาพ ปัญหา และความต้องการของชุมชนและการจัดการความรู้แผนชุมชนพึ่งตนเองเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืนของชุมชนตามแนวชายแดนไทย-กัมพูชา กลุ่มตัวอย่าง 180 คน รวบรวมข้อมูลด้วยแบบสอบถาม

¹ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สาขาวิชามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ คณะเทคโนโลยีการจัดการ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน วิทยาเขตสุรินทร์ : Assistant Professor, Humanities and Social Sciences Department, Faculty of Management Technology, Rajamangala University of Technology Isan, Surin Campus

² ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สาขาวิชาการตลาด คณะเทคโนโลยีการจัดการ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน วิทยาเขตสุรินทร์ : Assistant Professor, Marketing Department, Faculty of Management Technology, Rajamangala University of Technology Isan, Surin Campus

³ อาจารย์ สาขาวิชามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ คณะเทคโนโลยีการจัดการ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน วิทยาเขตสุรินทร์ : Lecturer, Humanities and Social Sciences Department, Faculty of Management Technology Rajamangala, University of Technology Isan, Surin Campus

สัมภาษณ์เจาะลึก และสนทนากลุ่ม วิเคราะห์เชิงปริมาณด้วยสถิติเชิงพรรณนาและ
วิเคราะห์เชิงคุณภาพด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า 1) บริบทชุมชนเป็นชุมชนอพยพผสมผสานกับชุมชนดั้งเดิม
ตั้งถิ่นฐานใกล้แนวชายแดนมีศักยภาพโดยรวมในระดับมาก มีปัญหาในระดับปานกลาง
มีความต้องการในการพัฒนาในระดับมาก 2) การจัดการความรู้โดย (1) กำหนดความรู้
จากอัตลักษณ์ชุมชน (2) สร้างและแสวงหาความรู้ จากการฝึกอบรม ศึกษาดูงาน
(3) จัดเก็บความรู้ไว้กับผู้นำในรูปของความรู้ความจำ (4) กลั่นกรองความรู้ให้เหมาะกับบริบท
ของชุมชน (5) เข้าถึงความรู้จากการประกาศต่างๆ (6) แบ่งปันความรู้กันโดยการเล่าเรื่อง
พูดคุยแบบไม่เป็นทางการ และ (7) เรียนรู้ผ่านกระบวนการทางสังคมนำไปสู่แผนชุมชน
พึ่งตนเองเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน ด้านการสร้างกระบวนการเรียนรู้ การบริหารจัดการ
กองทุนลดรายจ่ายเพิ่มรายได้ พัฒนาระบบสวัสดิการชุมชน ส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน และ
พัฒนาเครือข่ายและประชาสัมพันธ์เพื่อสร้างความเข้าใจ

Abstract

This Participatory Action Research (PAR) describes the application of knowledge management (KM) to the formulation of self-reliant community planning for sustainable development of the Thai-Cambodia border communities. The data was collected from the study sample of 180 people through the questionnaires, in-depth interviews and group discussions. Both quantitative and qualitative statistics were used for the analysis of the collected data.

The study findings reveal that 1) the informants migrated to the communities, mixed with native dwellers and settled down along the border. They were found to possess high potentiality and encountered problems at the moderate level, and had great desire for the community development. 2) With regard to knowledge management application in the community development, the analysis of the data revealed that (1) the community members identified the knowledge based on the community conditions, (2) they created and acquired knowledge through trainings

and study visits, (3) they stored knowledge with the community leaders in for form of tacit knowledge, (4) they selected and applied the knowledge appropriate to the communities, (5) they accessed knowledge through the announcement boards, (6) they shared knowledge using storytelling and informal discussions, and (7) employing the social learning process, they formulated self-reliant community plans for sustainable development focusing on Community based learning process, community funding management for the revenue increasing and expenditure reduction, community welfare system development, community enterprise promotion and public relation network development and public relation engagement for better understanding.

คำสำคัญ: การจัดการความรู้ แผนชุมชนพึ่งตนเอง การพัฒนาอย่างยั่งยืน ชุมชนชายแดนไทย-กัมพูชา

Keywords : Knowledge Management, Self-reliance Community Planning, Sustainable Development, Thai-Cambodia Border Community

ความสำคัญและความเป็นมาของปัญหา

ชุมชนตามแนวชายแดนไทย-กัมพูชาเป็นชุมชนที่อยู่ห่างไกลมักได้รับผลกระทบจากการความขัดแย้งระหว่างประเทศทำให้เกิดการสู้กันอยู่บ่อยครั้ง ถึงแม้ว่าชุมชนที่อยู่ตามแนวชายแดนดังกล่าวจะได้รับการพัฒนาจากส่วนราชการต่างๆ ทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับชาติแต่ผลกระทบที่เกิดขึ้นเนื่องๆ ทำให้ชุมชนขาดความมั่นคงในหลายๆ ด้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งความมั่นคงทางจิตใจที่ต้องอพยพหลบภัยสงครามอยู่บ่อยครั้ง ผลที่ตามมาคือ ขาดความมั่นคงในอาชีพ เกิดความหวาดระแวงว่าจะเกิดเหตุร้ายกับชีวิตและทรัพย์สิน ความช่วยเหลือจากภายนอกที่ได้รับมักเป็นความช่วยเหลือแบบชั่วคราวไม่ยั่งยืน (Center of Organize System for Borderland Protect, 2010) การพัฒนาชุมชนมักเป็นการพัฒนาที่ขาดความสมดุล และมักจะถูกกำหนดจากภายนอก ซึ่งอาจจะไม่สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน การพัฒนาชุมชนที่ได้รับผลกระทบดังกล่าวจึงไม่สามารถดำเนินการพัฒนาได้ตามปกติ แผนชุมชนพึ่งตนเองเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืนจึงน่าจะเป็นทางออกของชุมชนตามแนวชายแดนไทย-กัมพูชา ซึ่งกระบวนการในการจัดทำแผนชุมชน

ดังกล่าวจะต้องเป็นกระบวนการการพัฒนาที่อาศัยกระบวนการมีส่วนร่วมบนพื้นฐานของ
ชุมชน ศักยภาพ ปัญหา และความต้องการของชุมชนอย่างแท้จริง ซึ่งการมีส่วนร่วมของ
ชุมชนดังกล่าว จะต้องมีการรอบหรือหลักการที่จะขับเคลื่อนแผนชุมชนพึ่งตนเองไปสู่ความ
สำเร็จอย่างยั่งยืน การร่วมในการคิด ร่วมทำ ร่วมแก้ปัญหา จะต้องถอดความรู้ของคนใน
ชุมชนแล้วนำมาบูรณาการหลอมรวมความรู้ ความคิด ภูมิปัญญา ภายใต้งานวัฒนธรรม
และวิถีชีวิตที่แท้จริงของชุมชน เป็นการคิดโดยชุมชน ทำเพื่อชุมชน เป็นการพัฒนาที่ยั่งยืน
ที่ต้องระเบิดจากภายใน ไม่ใช่ปัจจัยภายนอกไปกำหนดกรอบและทิศทางการพัฒนา บริบท
ภายนอกเป็นเพียงปัจจัยเสริม สนับสนุนและช่วยเหลือเท่านั้น ประการสำคัญอีกประการ
หนึ่งของการพัฒนาที่ยั่งยืน คือ การไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม ต้องทำให้มนุษย์กับธรรมชาติ
ได้เกื้อกูลซึ่งกันและกัน ทุกสิ่งทุกอย่างสมดุล เป็นไปตามวิถีธรรมชาติ การพัฒนาที่ยั่งยืน
ไม่ได้ปฏิเสธเทคโนโลยี แต่เทคโนโลยีจะต้องไม่ทำลายธรรมชาติ จึงจะเป็นการพัฒนาที่
ยั่งยืน (Sungkep, 2011)

นอกจากนี้ การพัฒนาที่ยั่งยืนจะต้องเกิดจากคนในชุมชนและหน่วยงานในท้องถิ่น
มีการเรียนรู้ร่วมกันและสามารถได้ประโยชน์จากความรู้ที่ได้จากการวิจัยในพื้นที่
การพัฒนาลักษณะดังกล่าว เป็นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งเป็นหัวใจของการจัดการความรู้ใน
บริบทของชุมชนที่มีลักษณะเฉพาะแตกต่างจากการจัดการความรู้ในองค์กรทั่วไป
การจัดการความรู้ในชุมชนมีส่วนประกอบที่สำคัญ คือ ความรู้ คน และกระบวนการ ความรู้
คือ ความรู้ที่เกี่ยวกับการจัดการ โดยมีคนเป็นกลไกสำคัญที่จะทำให้เกิดกระบวนการหรือ
กิจกรรมต่างๆ และกระบวนการเป็นวิธีเชื่อมประสาน คน ความรู้ และกระบวนการเข้าไว้
ด้วยกัน ซึ่งรูปแบบการจัดการความรู้มีความสอดคล้องกับแบบจำลองปลาหู (TUNA
Model) อย่างยิ่งและกระบวนการจัดการความรู้ในชุมชนที่ได้สามารถสังเคราะห์เป็น
แบบจำลองที่มีลักษณะเป็นเกลียวของความรู้ที่เชื่อมต่อกัน เมื่อการนำไปใช้และพัฒนาให้เกิด
องค์ความรู้ใหม่ จะมีการเพิ่มพูนความรู้ยิ่งขึ้นทั้งหมดนี้เกิดขึ้นภายในการกระบวนการ
แลกเปลี่ยนความรู้ผ่านการพูดคุยแต่สิ่งดีๆ ให้แก่กัน (Wanichritta, 2007)

อย่างไรก็ตาม ถึงแม้ว่าในชุมชนได้ตระหนักถึงความสำคัญของการจัดการความรู้
และการพัฒนาอย่างยั่งยืน แต่กระนั้นยังมีปัญหาการดำเนินงานให้บรรลุเป้าหมายโดย
เฉพาะการจัดทำแผนชุมชนยังต้องมีการพัฒนาศักยภาพและเพิ่มขีดความสามารถใน
การจัดการองค์ความรู้ของชุมชน รวมทั้งการนำองค์ความรู้ชุมชนเหล่านั้นมาเผยแพร่

แลกเปลี่ยนเรียนรู้ผ่านกิจกรรมต่างๆ เพื่อเป้าหมายในการแก้ปัญหา และพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน ผนวกกับสถานการณ์ปัจจุบันหลายชุมชนได้รับผลกระทบจากสถานการณ์การเปลี่ยนแปลง จากความสำคัญของปัญหาดังกล่าวจึงมีการศึกษาเกี่ยวกับการจัดทำแผนแม่บทชุมชนโดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วม แต่ยังไม่พบการศึกษาใดที่ศึกษาชุมชนที่มีผลกระทบจากการสู้รบตามแนวชายแดน และยังไม่พบว่ามีการศึกษาใดที่ใช้กระบวนการจัดการความรู้เพื่อจัดทำแผนชุมชนของตนเอง คณะผู้วิจัยจึงศึกษาการจัดการความรู้แผนชุมชนของตนเองเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืนของชุมชนตามแนวชายแดนไทย-กัมพูชา ผลการศึกษาจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาชุมชนชายแดนที่เกิดขึ้นจากการที่ชุมชนได้ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ นำไปสู่แผนชุมชนของตนเอง ซึ่งมาจากความต้องการของชุมชนอย่างแท้จริงสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้อย่างมั่นใจส่งผลให้ชุมชนได้รับการพัฒนาอย่างยั่งยืนสืบไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาบริบท ศักยภาพ ปัญหา และความต้องการพัฒนาของชุมชนตามแนวชายแดนไทย-กัมพูชา
2. เพื่อศึกษาการจัดการความรู้แผนชุมชนของตนเองเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน

ขอบเขตการวิจัย

1. ขอบเขตด้านพื้นที่ศึกษา
การศึกษานี้มีขอบเขตด้านพื้นที่ศึกษาครอบคลุมพื้นที่ชุมชนตามแนวชายแดนไทย-กัมพูชา 3 จังหวัดที่ได้รับผลกระทบจากการสู้รบ ได้แก่ ชุมชนในตำบลเสาชงชัย อำเภอกันทรลักษ์ จังหวัดศรีสะเกษ, ตำบลบักได อำเภอพนมดงรัก จังหวัดสุรินทร์, และตำบลจันทเพชร อำเภอบ้านกรวด จังหวัดบุรีรัมย์
2. ขอบเขตด้านเนื้อหา
การศึกษานี้มีเนื้อหาเกี่ยวกับ
2.1 ศักยภาพของชุมชน ปัญหา และความต้องการในการพัฒนา ในด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ภูมิปัญญา ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนในพื้นที่ชายแดนที่ได้รับผลกระทบจากการสู้รบ

2.2 การจัดการความรู้ 7 ประเด็น คือ (1) การกำหนดความรู้ (2) การสร้างและแสวงหาความรู้ (3) การจัดเก็บความรู้ (4) การกลั่นกรองความรู้ (5) การเข้าถึงความรู้ (6) การแบ่งปันความรู้ (7) การเรียนรู้

2.3 แผนชุมชนพึ่งตนเอง เป็นกิจกรรมร่วมกันของคนชุมชนในการกำหนดทิศทางการพัฒนาชุมชนของตนโดยอาศัยกระบวนการจัดการความรู้ด้วยการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันเพื่อนำไปสู่การพึ่งตนเอง

นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

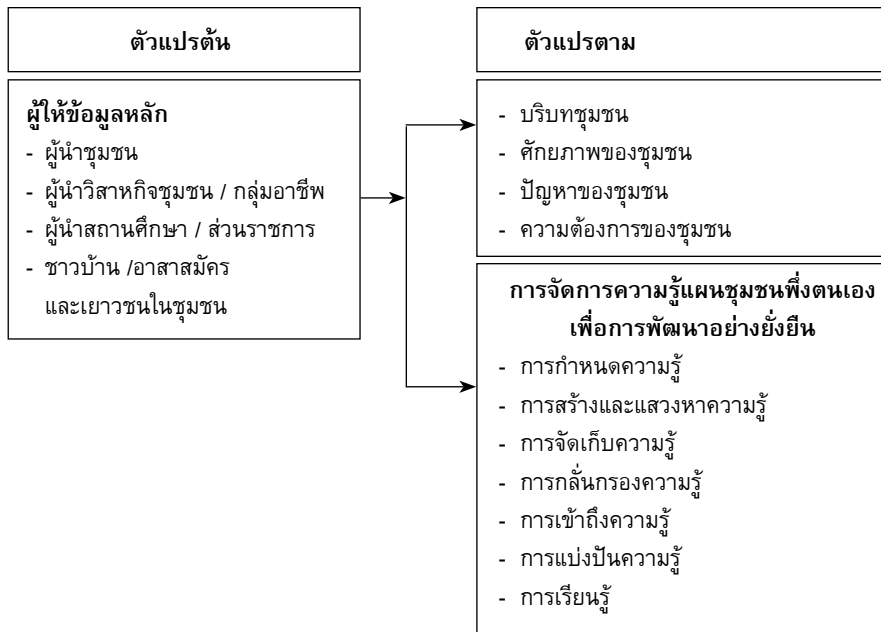
1. กระบวนการจัดการความรู้แบบมีส่วนร่วม หมายถึง การที่ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมตามกระบวนการจัดการความรู้ตั้งแต่เริ่มต้น มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น และตัดสินใจในกระบวนการจัดการความรู้เพื่อจัดทำแผนชุมชนรวมทั้งเข้าร่วมปฏิบัติในกิจกรรมการจัดการความรู้ และมีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผลรวมทั้งรับผลประโยชน์ที่เกิดจากการจัดการความรู้ที่จะทำให้เกิดแผนชุมชนด้วย

2. ชุมชนตามแนวชายแดนไทย-กัมพูชา หมายถึง ชุมชนที่ตั้งบ้านเรือนตามตะเข็บชายแดนไทย-กัมพูชา ในรัศมีไม่เกิน 20 กิโลเมตร ใน 3 จังหวัด ประกอบด้วย จังหวัดศรีสะเกษ จังหวัดสุรินทร์ และจังหวัดบุรีรัมย์

3. การจัดการความรู้สู่แผนชุมชนพึ่งตนเอง หมายถึง การจัดทำแผนชุมชนโดยอาศัยกระบวนการจัดการความรู้เป็นหลักในการกำหนดกิจกรรมเพื่อให้ได้แผนชุมชนพึ่งตนเองเป็นกิจกรรมร่วมกันของคนในชุมชนได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันกำหนดทิศทางการพัฒนาชุมชนของตนให้สามารถพึ่งตนเองได้อย่างยั่งยืน ให้คนชุมชนความสามารถดำรงตนอยู่ได้อย่างอิสระ มั่นคง สมบูรณ์

กรอบแนวคิดการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาศักยภาพ ปัญหา และความต้องการในการพัฒนาชุมชนตามแนวชายแดนไทย-กัมพูชา และเพื่อศึกษาการจัดการความรู้แผนชุมชนพึ่งตนเองเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืนของชุมชนตามแนวชายแดนไทย-กัมพูชา โดยมีแนวคิดการวิจัย ดังนี้

รูปที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยผสมผสานใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมในกระบวนการจัดการความรู้และสร้างองค์ความรู้ของชุมชนตามแนวชายแดนไทย-กัมพูชาผ่านการจัดเวทีประชาคม วิเคราะห์ศักยภาพปัญหาและความต้องการของชุมชน นำไปสู่การจัดทำร่างแผนแม่บทชุมชนพึ่งตนเองเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน โดยดำเนินการในพื้นที่ศึกษาชุมชนตามแนวชายแดนไทย-กัมพูชาในจังหวัด ศรีสะเกษ สุรินทร์ และบุรีรัมย์ มีขั้นตอนวิจัย ดังนี้

ขั้นที่ 1 ศึกษาบริบทชุมชนเกี่ยวกับสภาพทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม โครงสร้างพื้นฐาน ภูมิปัญญา การศึกษา การเกษตร การสาธารณสุข ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม วิถีชีวิตความเป็นอยู่ ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ตลอดจนบริบทการเปลี่ยนแปลงที่มีผลกระทบกับชุมชน เก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยการศึกษาเอกสาร การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย กลุ่มละ 6 คน ประกอบด้วยกลุ่มผู้นำชุมชน กลุ่มวิสาหกิจ

ชุมชนหรือกลุ่มอาชีพในชุมชน กลุ่มสถานศึกษาและส่วนราชการที่ตั้งอยู่ในพื้นที่วิจัย และกลุ่มชาวบ้านอาสาสมัคร และเยาวชนและสังเกตสภาพทั่วไปของชุมชนพื้นที่วิจัย

ขั้นที่ 2 ศึกษาศักยภาพชุมชน ปัญหา และความต้องการในการพัฒนาของชุมชนพื้นที่วิจัย โดยใช้แบบสอบถามเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณเกี่ยวกับศักยภาพชุมชน ปัญหา และความต้องการในการพัฒนาของชุมชน พื้นที่ศึกษาจากกลุ่มผู้นำชุมชน จำนวน 15 คน กลุ่มวิสาหกิจชุมชนหรือกลุ่มอาชีพในชุมชน จำนวน 15 คน กลุ่มสถานศึกษาและส่วนราชการที่ตั้งอยู่ในพื้นที่วิจัย จำนวน 15 คน และกลุ่มชาวบ้านอาสาสมัคร และเยาวชนในชุมชน จำนวน 15 คน

ขั้นที่ 3 จัดสนทนากลุ่มย่อย โดยเลือกผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในชุมชนพื้นที่ศึกษา ได้แก่ ผู้นำชุมชน ผู้แทนวิสาหกิจชุมชนหรือกลุ่มอาชีพ ข้าราชการ ประชาชน อาสาสมัคร และเยาวชน กลุ่มละ 6-8 คน วิเคราะห์สภาพแวดล้อม (SWOT Analysis) เพื่อยืนยันข้อมูลความถูกต้องในขั้นที่ 1 และขั้นที่ 2 ซึ่งจะเป็นข้อมูล 3 เล้า

ขั้นที่ 4 จัดเวทีประชาคมเพื่อปรับกระบวนการทัศนในการพัฒนาท้องถิ่นโดยใช้กระบวนการจัดการความรู้แบบมีส่วนร่วมเพื่อให้ชุมชนเข้าใจแผนชุมชนพึ่งตนเองอย่างถูกต้องและสามารถนำไปใช้ได้จริง กระตุ้นให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการคิด ค้นหา และแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันเพื่อค้นหาความรู้ของชุมชนพื้นที่ศึกษา

ขั้นที่ 5 จัดการความรู้แผนชุมชนพึ่งตนเองโดยอาศัยกระบวนการมีส่วนร่วมของสมาชิกชุมชนทุกภาคส่วนร่วมคิด ร่วมตัดสินใจผ่านเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ร่วมกันจัดทำโครงการเสริมสร้างศักยภาพ ความเข้มแข็ง และแก้ปัญหาความยากจนอย่างยั่งยืนของชุมชนชายแดนไทย-กัมพูชาก่อนนำเข้าสู่กระบวนการจัดทำประชาพิจารณ์เห็นชอบร่างแผนชุมชนพึ่งตนเอง

ขั้นที่ 6 จัดทำประชาพิจารณ์เห็นชอบร่างแผนชุมชนพึ่งตนเองเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งและแก้ปัญหาความยากจนอย่างยั่งยืนของชุมชนตามแนวชายแดนไทย-กัมพูชาที่เกิดจากการจัดการความรู้

ขั้นที่ 7 สรุปสังเคราะห์องค์ความรู้แผนชุมชนพึ่งตนเองเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืนของชุมชนพื้นที่วิจัย

ขั้นที่ 8 จัดเวทีคืนความรู้สู่ชุมชน ถ่ายทอดองค์ความรู้ และแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันระหว่างนักวิจัยกับชุมชนเพื่อตรวจสอบความถูกต้องสมบูรณ์ของแผนชุมชนพึ่งตนเองเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืนของชุมชนพื้นที่วิจัย

พื้นที่วิจัย การเลือกพื้นที่ศึกษา คณะผู้วิจัยเลือกพื้นที่ศึกษาแบบเจาะจง โดยพิจารณาเลือกพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบจากการสู้รบ เป็นชุมชนที่ขาดความมั่นคงด้านจิตใจ ขาดความมั่นคงด้านอาชีพ มีความหวาดระแวงต่อความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน การดำเนินชีวิตที่ไม่ปกติสุข เป็นชุมชนในเขตความมั่นคงที่ตั้งอยู่ในพื้นที่เสี่ยงภัยตามแนวชายแดนไทย-กัมพูชา 3 จังหวัดตามประกาศกระทรวงมหาดไทย โดยเลือกจังหวัดละ 1 ตำบล ได้แก่ ตำบลเสารงชัย อำเภอกันทรลักษณ์ จังหวัดศรีสะเกษ ตำบลบักได อำเภอนมดงรัก จังหวัดสุรินทร์ และตำบลจันทบเพชร อำเภอบ้านกรวด จังหวัดบุรีรัมย์

ผู้ให้ข้อมูลหลัก ประกอบด้วยกลุ่มผู้นำชุมชน ได้แก่ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล กลุ่มวิสาหกิจชุมชนหรือกลุ่มอาชีพในชุมชน กลุ่มสถานศึกษา และส่วนราชการที่ตั้งอยู่ในพื้นที่วิจัย กลุ่มชาวบ้านอาสาสมัคร และเยาวชนในชุมชน มีคุณสมบัติ คือ ต้องเป็นผู้ที่อยู่ในสถานการณ์การสู้รบ เป็นผู้ที่ได้รับผลกระทบโดยตรงที่เกิดขึ้นจากเหตุการณ์การสู้รบ เป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในชุมชนที่ตั้งบ้านเรือนอยู่ในเขตแนวชายแดนไทย-กัมพูชา รัศมีไม่เกิน 20 กิโลเมตร โดยเลือกตำบลที่ได้รับผลกระทบมากที่สุดจังหวัดๆ ละ 3 ตำบลๆ ละ 60 คน รวมทั้งสิ้น 180 คน ประกอบด้วย กลุ่มผู้นำชุมชน จำนวน 15 คน กลุ่มวิสาหกิจชุมชนหรือกลุ่มอาชีพในชุมชน จำนวน 15 คน กลุ่มสถานศึกษาและส่วนราชการที่ตั้งอยู่ในพื้นที่วิจัย จำนวน 15 คน กลุ่มชาวบ้านอาสาสมัคร และเยาวชนในชุมชน จำนวน 15 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วย

1. แบบสอบถาม (Questionnaire) เป็นเครื่องมือสำหรับเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณเกี่ยวกับศักยภาพชุมชน แผนชุมชนพึ่งตนเอง ปัญหาและความต้องการในการพัฒนา เป็นแบบประเมินตนเองแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Rating scale)
2. แบบสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) เป็นเครื่องมือสำหรับเก็บรวบรวมข้อมูลบริบทชุมชน
3. แบบบันทึกการสังเกตแบบมีส่วนร่วม เป็นเครื่องมือสำหรับเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ เกี่ยวกับกระบวนการจัดการความรู้ในการจัดทำแผนชุมชนพึ่งตนเอง เพื่อพัฒนาอย่างยั่งยืน
4. แบบบันทึกการสนทนากลุ่ม ใช้เก็บข้อมูลการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมชุมชน (SWOT) ศักยภาพชุมชน ปัญหา ความต้องการ และกระบวนการจัดการความรู้ในการ

จัดทำแผนชุมชนพึ่งตนเองเพื่อพัฒนาอย่างยั่งยืน

5. แบบบันทึกการจัดเวทีประชาคม ใช้เก็บข้อมูลการวิพากษ์แผนชุมชนพึ่งตนเองเพื่อพัฒนาอย่างยั่งยืน

วิธีเก็บรวบรวมข้อมูลการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ คณะผู้วิจัยลงพื้นที่เก็บข้อมูล 3 ระยะ ดังนี้ ระยะที่ 1 สสำรวจข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับบริบทชุมชน ศักยภาพชุมชน ปัญหาและความต้องการในการพัฒนาของชุมชนโดยใช้แบบสอบถามระยะที่ 2 ลงพื้นที่เพื่อวิเคราะห์สภาพแวดล้อม (SWOT) ชุมชน โดยการสนทนากลุ่ม การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก การสังเกตแบบมีส่วนร่วม เพื่อใช้เป็นข้อมูลในการจัดทำแผนชุมชนพึ่งตนเอง ระยะที่ 3 รวบรวมข้อมูลโดยอาศัยกระบวนการแบบมีส่วนร่วมในการจัดการความรู้เพื่อนำไปสู่การจัดทำแผนชุมชนพึ่งตนเอง และระยะที่ 4 เก็บรวบรวมข้อมูลจากการจัดเวทีประชาคมวิพากษ์แผนชุมชนพึ่งตนเองเพื่อพัฒนาอย่างยั่งยืน

การวิเคราะห์ข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยนี้ แบ่งเป็น 2 ตอน คือ การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ เกี่ยวกับศักยภาพชุมชน ปัญหา ความต้องการในการพัฒนา และแผนชุมชนพึ่งตนเอง โดยใช้สถิติพื้นฐาน ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ เกี่ยวกับบริบทชุมชน กระบวนการจัดการความรู้ และองค์ความรู้แผนชุมชน โดยการนำข้อมูลที่เก็บรวบรวมมาได้จากเอกสาร การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก แบบบันทึกการสังเกตแบบมีส่วนร่วม การสนทนากลุ่ม และการวิพากษ์มาวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) และนำเสนอผลการวิเคราะห์เชิงบรรยาย

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การจัดการความรู้สู่แผนชุมชนพึ่งตนเองของชุมชนตามแนวชายแดนไทย-กัมพูชา นำเสนอผลการวิจัยตามลำดับ ดังนี้

1. บริบทชุมชนตามแนวชายแดนไทย-กัมพูชา

ชุมชนตามแนวชายแดนไทย-กัมพูชาตั้งอยู่ในภูมิประเทศที่ราบเชิงเขาในเขตเทือกเขาพนมดงรักมีเขตป่าสงวนแห่งชาติ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าที่มีความอุดมสมบูรณ์ แม้จะมีการบุกรุกและแปลงสภาพป่าเพื่อใช้เป็นที่ดินทำกิน สภาพอากาศร้อนชื้นมีฝนตกชุกในฤดูฝน อากาศหนาวเย็นในฤดูหนาว พื้นที่ชายแดนมีลักษณะสูงและเป็นหน้าผาตัดลงในเขตกัมพูชา มีป่าไม้เป็นเขตหวงห้ามและเป็นแนวกันชน บริบทด้านประวัติศาสตร์ท้องถิ่น

การตั้งถิ่นฐานมีทั้งชุมชนดั้งเดิมซึ่งเป็นคนในท้องถิ่นตั้งถิ่นฐานบ้านเรือนอยู่ในพื้นที่มานาน มีการขยายที่ทำกินเข้าไปใกล้เขตชายแดน และมีชุมชนอพยพมาจากชุมชนใกล้เคียง และชุมชนจากที่อื่น ระหว่างปี พ.ศ.2500-2520 ผสมผสานระหว่างชุมชนดั้งเดิมกับชุมชนที่อพยพ มีการบุกเบิกจัดพื้นที่ทำกินสร้างบ้านและตั้งเป็นหมู่บ้าน ผลกระทบจากการสู้รบ ทำให้ทางราชการเข้ามาให้ความช่วยเหลือด้วยการจัดสรรที่ดินทำกินในรูปแบบนิคมสร้างตนเอง จัดตั้งหมู่บ้านป้องกันตนเอง บริบทด้านเศรษฐกิจและสังคมของชุมชนตามแนวชายแดนไทย-กัมพูชา มีรายได้จากการประกอบอาชีพการเกษตรทำนาปลูกข้าว ปลูกพืชไร่ สวนยางพารา มีสภาพของชุมชนไม่แตกต่างจากชุมชนในชนบททั่วไปของภาคอีสาน คนหนุ่มสาววัยทำงานส่วนใหญ่ไปใช้แรงงานในเมืองและต่างจังหวัด รายได้ส่วนหนึ่งมาจากการใช้แรงงานในต่างถิ่น คนที่อาศัยและประกอบอาชีพในพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุ และอยู่ในวัยกำลังศึกษาภาคบังคับ อาชีพเสริมนอกฤดูเพาะปลูก ชุมชนมีการรวมกลุ่มอาชีพ และจัดตั้งเป็นวิสาหกิจชุมชน โดยนำเอาความรู้และภูมิปัญญาในชุมชนหรือกิจกรรมที่ชุมชนทำอยู่เป็นประจำ รวมกลุ่มดำเนินกิจกรรม เพื่อสร้างอาชีพเสริม ร่วมกันทำกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ เช่น กลุ่มการปลูกหม่อนเลี้ยงไหม กลุ่มทอผ้า กลุ่มเลี้ยงโค กลุ่มอาชีพเกษตรอินทรีย์ กลุ่มออมทรัพย์ เป็นต้น บริบททางวัฒนธรรมมีการปรับเปลี่ยนผสมผสานวัฒนธรรมประเพณีระหว่างชุมชนเชื้อสายไทยเขมรและเชื้อสายไทยอีสาน ประเพณีสำคัญ คือ กุ่มข้าวใหญ่ บุญพะเหวด วันสงกรานต์ บุญบั้งไฟ บุญเข้าพรรษา บุญแสนโหม่นตา วันออกพรรษา วันลอยกระทง และกิจกรรมอื่นๆ บริบทด้านโครงสร้างพื้นฐานได้รับการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน ไฟฟ้า ประปา สาธารณสุข การคมนาคม และการศึกษาจากทั้งองค์กรท้องถิ่นและรัฐบาลเพื่อส่งเสริมให้ชุมชนมีการพัฒนาในด้านต่างๆ อย่างเท่าเทียม และเตรียมความพร้อมต่อการเปลี่ยนแปลงจากสภาพแวดล้อมทั้งภายในและภายนอกที่จะมีผลกระทบ เช่น การเตรียมพร้อมสู่ประชาคมอาเซียน โดยพยายามพัฒนามาตรฐานผลิตภัณฑ์ของชุมชน การพัฒนาอาชีพเตรียมรับการเป็นประชาคมอาเซียน เป็นต้น

2. ศักยภาพ ปัญหา และความต้องการของชุมชนตามแนวชายแดนไทย-กัมพูชา

2.1 ศักยภาพของชุมชนตามแนวชายแดนไทย-กัมพูชา ชุมชนมีศักยภาพโดยรวมอยู่ในระดับมาก มีศักยภาพสูงที่สุดในเรื่องการสืบสานประเพณี วัฒนธรรมและ

ภูมิปัญญาท้องถิ่น ($\bar{x} = 3.81$) รองลงมา คือ การบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้าน ($\bar{x} = 3.72$) และมีศักยภาพน้อยที่สุดในด้านการรวมกลุ่มกันของบุคคลในชุมชนเพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชน ($\bar{x} = 2.87$) ดังแสดงในตาราง 1

ตาราง 1 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานศักยภาพชุมชนตามแนวชายแดนไทย-กัมพูชา

ข้อ	ศักยภาพชุมชน	$\bar{x}$	S.D.	ระดับ
1	การมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมของคนในชุมชน	3.66	0.91	มาก
2	มีการประชุมและกำหนดการทำกิจกรรมร่วมกันของชุมชน	3.65	0.91	มาก
3	ผู้นำมีศักยภาพทางสังคมในการพัฒนาชุมชน	3.47	0.91	ปานกลาง
4	ชุมชนมีประสบการณ์ด้านการจัดการสิ่งแวดล้อม	3.32	0.91	ปานกลาง
5	มีการจัดสืบสานประเพณี วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น	3.81	0.90	มาก
6	มีศักยภาพในการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้าน	3.72	0.93	มาก
7	ประสานงานกับองค์กรชุมชนต่าง ๆ เพื่อพัฒนาชุมชนของตนเอง	3.56	0.92	มาก
8	รวมกลุ่มกันพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชน เช่น การทอผ้า เครื่องจักสานฯ	2.87	0.94	ปานกลาง
9	มีกิจกรรมส่งเสริมการสาธารณสุข เช่น กำจัดลูกน้ำยุงลายในชุมชน	3.70	0.91	มาก
10	มีการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	3.32	0.91	ปานกลาง
รวม		3.51	0.89	มาก

2.2 ปัญหาของชุมชนตามแนวชายแดนไทยกัมพูชา ชุมชนมีปัญหาโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{x} = 2.73$) มีปัญหามากที่สุดในเรื่องรายได้ไม่พอต่อรายจ่ายในครอบครัว ($\bar{x} = 3.32$) รองลงมา คือ มีหนี้สินเพิ่มขึ้นในการประกอบอาชีพ ($\bar{x} = 3.17$) มีปัญหาน้อยที่สุดในด้านมีโรคติดต่อระบาดภายในชุมชน ($\bar{x} = 1.95$) ดังแสดงในตาราง 2

ตาราง 2 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของปัญหาชุมชนตามแนวชายแดนไทย-กัมพูชา

ข้อ	ปัญหาของชุมชน	$\bar{x}$	S.D.	ระดับปัญหา
1	รายได้จากการประกอบอาชีพหลักไม่เพียงพอ	3.00	0.92	ปานกลาง
2	ไม่มีอาชีพเสริมในชุมชน	2.93	0.92	ปานกลาง
3	มีหนี้สินเพิ่มขึ้นในการประกอบอาชีพ	3.17	0.92	ปานกลาง
4	ในชุมชนเกิดภัยแล้งซ้ำซาก	3.04	0.93	ปานกลาง
5	รายได้ไม่พอต่อรายจ่ายในครอบครัว	3.32	0.92	ปานกลาง
6	การเล่นการพนันในชุมชน	2.74	0.93	ปานกลาง
7	มียาเสพติดระบาดในชุมชนเพิ่มขึ้น	2.63	0.94	ปานกลาง
8	เยาวชนทะเลาะวิวาทไม่ได้เรียนต่อ	2.66	0.93	ปานกลาง
9	ขาดสวัสดิการของหมู่บ้าน	2.00	0.93	น้อย
10	การคมนาคมไม่ได้รับความสะดวก	2.74	0.94	ปานกลาง
11	ระบบสาธารณูปโภคของชุมชน เช่น ประปา ไฟฟ้า ไม่เพียงพอ	2.70	0.94	ปานกลาง
12	มีโรคติดต่อระบาดภายในชุมชน	1.95	0.91	น้อย
13	ประชาชนขัดแย้งแบ่งพรรคแบ่งพวก	2.29	0.92	น้อย
14	ขาดการสืบทอดวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น	2.34	0.93	น้อย
15	ขาดกรรมสิทธิ์ในที่ดินทำกิน	2.53	0.94	ปานกลาง
16	ขาดแคลนแหล่งน้ำอุปโภคบริโภคภายในชุมชน	2.69	0.95	ปานกลาง
รวม		2.73	0.87	ปานกลาง

ความต้องการในการพัฒนาชุมชนตามแนวชายแดนไทย-กัมพูชาโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 3.54$) โดยมีความต้องการมากที่สุด คือ ต้องการร่วมกันพัฒนาแหล่งน้ำอุปโภคบริโภคและที่อยู่อาศัย ($\bar{x} = 3.71$) รองลงมา คือ ต้องการให้จัดการประชุมประจำเดือนภายในชุมชน ($\bar{x} = 3.66$) และชุมชนมีความต้องการน้อยที่สุดในด้านการริเริ่มให้มีสหกรณ์ของหมู่บ้าน ($\bar{x} = 3.38$) ดังแสดงในตาราง 3

ตาราง 3 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ความต้องการในการพัฒนาชุมชนตาม
แนวชายแดนไทย-กัมพูชา

ข้อ	ความต้องการในการพัฒนาชุมชน		S.D.	ระดับ ความต้องการ
1	ต้องการริเริ่มให้มีสหกรณ์หมู่บ้าน	3.38	0.93	ปานกลาง
2	ต้องการให้มีการจัดการประชุมประจำเดือนภายในชุมชน	3.66	0.92	มาก
3	ต้องการส่งเสริมให้คนในชุมชนทำเกษตรอินทรีย์	3.57	0.93	มาก
4	ต้องการให้มีการดำเนินงานให้เป็นไปตามแผนงาน/โครงการ	3.44	0.92	ปานกลาง
5	ต้องการให้มีการจัดฝึกอบรมการพัฒนาผลิตภัณฑ์ของชุมชน	3.45	0.93	ปานกลาง
6	ต้องการให้มีการวางแผนส่งเสริมอาชีพร่วมกับคณะกรรมการชุมชน	3.47	0.93	ปานกลาง
7	ต้องการให้มีการส่งเสริมสาธารณสุขในด้านต่างๆ	3.64	0.92	มาก
8	ต้องการร่วมกันพัฒนาแหล่งน้ำอุปโภคบริโภคและที่อยู่อาศัย	3.71	0.92	มาก
รวม		3.54	0.86	มาก

3. การจัดการความรู้แผนชุมชนพึ่งตนเองเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน

3.1 การบ่งชี้ความรู้ การจัดทำแผนชุมชนพึ่งตนเองได้มีการกำหนดความรู้
ที่เหมาะสม ถูกต้อง และเชื่อถือได้ สอดคล้องกับอัตลักษณ์ชุมชนและการปฏิบัติงาน
สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินงานได้อย่างเหมาะสม เป็นความรู้เกี่ยวกับการจัดทำ
แผนชุมชนความรู้ยุทธศาสตร์ของแผนชุมชน การกำหนด วิสัยทัศน์ พันธกิจ และ
เป้าประสงค์ ความรู้เกี่ยวกับการจัดทำแผนงานโครงการในแต่ละโครงการ โดยคำนึงถึง
ความรู้เดิมที่เป็นภูมิปัญญาของชุมชน และต่อยอดพัฒนากับองค์ความรู้สมัยใหม่ที่ได้รับ
การสนับสนุนจากภายนอก เช่น จากส่วนราชการต่างๆ โดยเฉพาะหน่วยงานพัฒนาชุมชน
เกษตรจังหวัด สาธารณสุข หน่วยทหารและตำรวจในพื้นที่ ความรู้ที่จำเป็นต่อการพัฒนา
ในแต่ละด้านที่สอดคล้องกับความรู้เดิมสามารถพัฒนาได้และเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม
ความรู้เกี่ยวกับกิจกรรมต่างๆ ที่สามารถนำไปสู่การปฏิบัติได้อย่างเป็นรูปธรรม เป็นความ
ต้องการของชุมชนอย่างแท้จริงและเป็นความรู้ที่สามารถใช้ได้จริง ซึ่งจะนำไปสู่ความเข้มแข็ง
และแก้ปัญหาความยากจนให้กับชุมชนได้แก่ ความรู้เกี่ยวกับยุทธศาสตร์การบริหารจัดการ
การพัฒนาต่างๆ และการพึ่งตนเอง

3.2 การสร้างและแสวงหาความรู้ในกระบวนการสร้างและแสวงหาความรู้ ในการจัดทำแผนชุมชนได้รับความรู้มาจากหน่วยงานสนับสนุนทั้งภาครัฐและเอกชน โดยมีเจ้าภาพ คือ องค์การบริหารส่วนตำบลเป็นศูนย์กลางในการประสานงานจัดทำแผนพัฒนาชุมชน เป็นการสร้าง แสวงหา รวบรวมความรู้ทั้งภายใน/ภายนอก มีการรักษาความรู้เดิม แยกความรู้ที่ใช้อย่างเหมาะสมแล้วออกไป แสวงหาความรู้ใหม่ด้วยการฝึกอบรม การศึกษาดูงาน จากชุมชนที่ประสบความสำเร็จ มีการแลกเปลี่ยนความรู้กันระหว่างสมาชิกชุมชน และ แสวงหาความรู้ใหม่เพิ่มเติมจากแหล่งความรู้ เช่น ความรู้จากชุมชนใกล้เคียง ชุมชนที่ประสบความสำเร็จ ความรู้จากเอกสาร หนังสือและความรู้จากอินเทอร์เน็ต เป็นต้น นำความรู้ที่ได้มาสร้างเป็นความรู้ใหม่ที่เหมาะสมกับบริบทของชุมชน โดยระบุความรู้ไว้ในแผนพัฒนาชุมชนด้านต่างๆ

3.3 การจัดความรู้ให้เป็นระบบการกำหนดโครงสร้างความรู้ แบ่งชนิดประเภทความรู้เพื่อให้สืบค้น เรียกคืนและใช้งานได้ง่าย ชุมชนตามแนวชายแดนมีการจัดเก็บความรู้ในการจัดทำแผนชุมชนออกมาเป็นเอกสาร ความรู้ที่นำมาใช้ส่วนมากจัดเก็บไว้กับสมาชิกชุมชนในรูปของความรู้ความจำ ทักษะปฏิบัติ สำหรับความรู้ชัดเจน มีการจัดเก็บในรูปเอกสาร และเว็บไซต์ แผนชุมชนที่เสร็จสมบูรณ์แล้วจะถูกจัดเก็บไว้กับองค์การบริหารส่วนตำบลและชุมชนที่ใช้แผนพัฒนาในแต่ละชุมชน การจัดเก็บองค์ความรู้เกี่ยวกับยุทธศาสตร์และแนวทางการพัฒนาชุมชนที่กำหนดขึ้นสอดคล้องกับแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาของชุมชน ประกอบด้วยยุทธศาสตร์การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน การพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนภายในชุมชน การพัฒนาการศึกษา ศาสนา วัฒนธรรมประเพณี การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การพัฒนาความปลอดภัยของชุมชน และยุทธศาสตร์มีการกำหนดรายละเอียดของแผนงานโครงการในแต่ละปีงบประมาณอย่างต่อเนื่อง

3.4 การประมวลและกลั่นกรองความรู้ แผนชุมชนมีการปรับปรุงเนื้อหาความรู้ให้ครบถ้วนสมบูรณ์ เมื่อเกิดปัญหาในการปฏิบัติงาน และมีการกลั่นกรองความรู้ใหม่ที่ได้รับจากการฝึกอบรม เพื่อให้เหมาะกับบริบทชุมชนของตน มีการทบทวนปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่องจากแผนที่นำไปสู่การปฏิบัติแล้วไม่ประสบความสำเร็จ มีการทบทวนเพื่อปรับปรุงแผนชุมชนประจำปีโดยองค์การบริหารส่วนตำบลแต่ละแห่งเป็นเจ้าภาพในการดำเนินการ ซึ่งในแผนของชุมชนมีสภาพความพร้อม 2 ประการ คือ (1) มีความแน่นอน

ของกิจกรรมที่จะดำเนินการ โดยมีการประเมินถึงความเป็นไปได้ของโครงการ/กิจกรรม รวมทั้ง ผลประโยชน์สาธารณะที่จะได้รับจากโครงการ/กิจกรรม และ (2) กิจกรรมที่อยู่ในแผนมีความพร้อมและรายละเอียดการดำเนินงานสามารถกำหนดรายการในแผนพัฒนาที่จะนำไปใช้ได้ต่อไป โดยที่แผนชุมชนมีลักษณะเด่น คือ (1) เป็นเอกสารที่แสดงความสอดคล้องกับยุทธศาสตร์การพัฒนา (2) เป็นเอกสารที่แสดงแนวทางการพัฒนา และวัตถุประสงค์ของการพัฒนาที่ชัดเจนและมีลักษณะเฉพาะเจาะจงที่ดำเนินการ (3) เป็นเอกสารที่แสดงโครงการ/กิจกรรมการพัฒนาที่จะดำเนินการเป็นห้วงระยะเวลาสามปี (4) เป็นเอกสารที่จะแสดงความเชื่อมโยงระหว่างแผนยุทธศาสตร์การพัฒนา (5) มีวัตถุประสงค์ของการจัดทำอย่างชัดเจน เป็นไปตามความต้องการของชุมชน เป็นเครื่องมือในการพัฒนา และประเมินผลการพัฒนาที่ผ่านการประมวลและกลั่นกรองความรู้โดยผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในชุมชน

3.5 การเข้าถึงความรู้ รูปแบบการเข้าถึงความรู้มีทั้งรูปแบบที่ไม่เป็นทางการ และรูปแบบที่เป็นทางการ ส่วนมากจะเป็นรูปแบบการเข้าถึงความรู้อย่างไม่เป็นทางการ เช่น จากการบอกต่อกัน การกระจายเสียงตามสายภายในชุมชน การพูดคุยเสวนาทั่วไป การสนทนาขณะร่วมกิจกรรมในชุมชน และการเข้าถึงอย่างเป็นทางการ เช่น ประกาศ ซึ่งจะติดประกาศให้สมาชิกในชุมชนทราบความเคลื่อนไหวต่าง ๆ ณ สำนักงานองค์การบริหารส่วนตำบล สำนักงานกำหนดผู้ใหญ่บ้านของแต่ละหมู่บ้าน เข้าถึงความรู้จากการประชุม และจากการประกาศอย่างเป็นทางการโดยติดประกาศไว้ที่บอร์ดประชาสัมพันธ์ของชุมชน

3.6 การแบ่งปันแลกเปลี่ยนความรู้ มีการแบ่งปันความรู้กันในกิจกรรมต่างๆ ของชุมชนตามสภาพของแต่ละชุมชน ส่วนมากจะแบ่งปันความรู้กัน โดยการเล่าเรื่อง มีการสาธิตการปฏิบัติงาน การพบปะพูดคุยแบบไม่เป็นทางการ และการแบ่งปันความรู้ผ่านเอกสาร เช่น รายงานการประชุม การร่วมกันปฏิบัติงาน การสรุปและหาแนวทางแก้ปัญหาาร่วมกันภายในชุมชนแบ่งปันความรู้ในขณะทำงาน

3.7 การเรียนรู้ ชุมชนตามแนวชายแดนไทย-กัมพูชามีการเรียนรู้ร่วมกันผ่านกระบวนการทางสังคม การทำบุญหรือกิจกรรมของชุมชน จะมีการแลกเปลี่ยนความรู้กันด้วยการสอบถาม การสนทนาพูดคุย เรียนรู้จากชุมชนอื่นที่ประสบความสำเร็จ เรียนรู้จากการลงมือลองผิดลองถูก มีการทบทวนหลังการปฏิบัติหรือเรียนรู้กันหลังเสร็จจากการ

ทำงานในกลุ่มผู้นำชุมชนซึ่งส่วนมากใช้รูปแบบไม่เป็นทางการ เรียนรู้ขณะปฏิบัติงานโดยการสังเกตและการร่วมกันแก้ปัญหาการปฏิบัติงาน การเล่าปัญหาสู่กันฟังและหาทางออกร่วมกัน มีการถ่ายทอดและกระจายความรู้สู่สมาชิกในชุมชนด้วยวิธีการต่างๆ มีการใช้กระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของสมาชิกในชุมชนทุกกลุ่ม

การจัดการความรู้นำไปสู่แผนชุมชนพึ่งตนเองเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืนในด้านต่างๆ ดังนี้

1. ด้านกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนมีการส่งเสริมสนับสนุนการวิจัยและพัฒนาวิสาหกิจชุมชน การวิจัยและพัฒนาองค์ความรู้การประกอบการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน
2. ด้านการส่งเสริมสนับสนุนการวิจัยและพัฒนา ระบบ มีการวิจัยและพัฒนา ระบบเศรษฐกิจชุมชน และการวิจัยและพัฒนาดัชนีชี้วัดการพัฒนาคุณภาพชีวิตเศรษฐกิจชุมชน
3. ด้านการบริหารจัดการทุนชุมชน มีการบริหารจัดการทุนชุมชน เช่น เงินทรัพยากรและผลผลิต ภูมิปัญญาและวัฒนธรรม และการพัฒนาระบบการจัดการและการฟื้นฟูทรัพยากร ภูมิปัญญาและวัฒนธรรม
4. ด้านการบริหารจัดการจัดการชุมชน มีการสนับสนุนกองทุนวิสาหกิจชุมชนในรูปแบบการรวมทุนและทุนหมุนเวียน และการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนตั้งแต่ระบบครอบครัว ชุมชนและเครือข่ายชุมชน
5. ด้านการพึ่งตนเอง มีการลดรายจ่ายเพิ่มรายได้ และการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนเพื่อตอบสนองความต้องการของชุมชนอย่างครบวงจรอย่างน้อยให้ได้หนึ่งในสี่ตามหลักการเศรษฐกิจพอเพียง
6. ด้านการพัฒนาระบบสวัสดิการชุมชน ส่วนมากจัดสรรผลกำไรในการประกอบการวิสาหกิจชุมชนเป็นกองทุนสวัสดิการชุมชน และการจัดสรรทรัพยากรของชุมชนอย่างยั่งยืน ทั้งเพื่อสวัสดิการโดยตรงและเพื่อเป็นต้นทุนหรือวัตถุดิบในกระบวนการวิสาหกิจชุมชน
7. ด้านการบริหารจัดการองค์กรและเครือข่าย มีการรับรองสถานภาพองค์กรเครือข่าย และการพัฒนามาตรฐานองค์กรโดยเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนแบบมีส่วนร่วม
8. ด้านการส่งเสริมสนับสนุนเครือข่ายองค์กรวิสาหกิจชุมชน มีการส่งเสริมสนับสนุนการพัฒนาองค์กรวิสาหกิจชุมชนในระดับตำบลและระหว่างตำบล ในพื้นที่หรือ

ระหว่างพื้นที่มีประเด็นและความสนใจร่วมกัน และการสนับสนุนเครือข่ายวิสาหกิจชุมชน
ผู้ผลิตกับเครือข่ายผู้บริโภคโดยเฉพาะในเมือง

9. ด้านการสนับสนุนการจัดการวิสาหกิจชุมชน มีการปรับระบบการบริหาร
จัดการของรัฐให้เหมาะสมสอดคล้องกับวิสาหกิจชุมชน เช่น กฎหมายการจัดเก็บภาษี
กฎหมายการประกันสังคม กฎหมายอุตสาหกรรม ฯลฯ และใช้กลไกของรัฐช่วยส่งเสริม
สนับสนุนการวิจัยและพัฒนาวิสาหกิจชุมชน

10. ด้านการพัฒนาระบบเครือข่ายข้อมูลสารสนเทศวิสาหกิจมีการเชื่อมโยงเครือข่าย
ของชุมชนกับเครือข่ายอื่น ๆ ของภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาสังคม เพื่อแลกเปลี่ยน
ข้อมูลข่าวสารและความร่วมมือ และให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องจัดทำระบบสารสนเทศ
เพื่อตอบสนองปัญหาและความต้องการของชุมชนในการประกอบวิสาหกิจชุมชน

11. ด้านการประชาสัมพันธ์เผยแพร่ มีการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารเรื่องวิสาหกิจ
ชุมชนทางสื่อมวลชน เพื่อสร้างความเข้าใจให้สาธารณชนทั่วไป มีระบบเครือข่ายเทคโนโลยี
สารสนเทศ ข้อมูลวิสาหกิจชุมชนในหัวข้อหลักเป็นแหล่งเรียนรู้และค้นคว้าเกี่ยวกับ
วิสาหกิจชุมชนจากบุคคลทั่วไป

อภิปรายผลการวิจัย

การจัดการความรู้สู่แผนชุมชนพึ่งตนเองเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืนของชุมชน
ตามแนวชายแดนไทย-กัมพูชา ครั้งนี้อาศัยกระบวนการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนเพื่อให้
เกิดกระบวนการคิดวิเคราะห์กำหนดแนวทางในการแก้ปัญหาและพัฒนาไปสู่การจัดทำ
แผนชุมชนพึ่งตนเองอย่างยั่งยืนที่สอดคล้องและเหมาะสมกับสภาพแวดล้อมของชุมชน
มีประเด็นที่น่าสนใจและนำมาอภิปรายผลตามลำดับ ดังนี้

ศักยภาพของชุมชนตามแนวชายแดนไทย-กัมพูชา จากการวิจัยพบว่า ชุมชนมี
ศักยภาพโดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยชุมชนมีศักยภาพสูงด้านการสืบสานประเพณี
วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น และการจัดตั้งกองทุนหมู่บ้าน ประกอบกับชุมชนมีทุน
จากทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์เป็นเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า เขตป่าสงวนแห่งชาติ
มีทรัพยากรป่าไม้ สัตว์ป่า ห้วย ลำธาร น้ำตก อีกทั้งมีโบราณสถาน โบราณวัตถุ เพียบพร้อม
ด้วยวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่น เหมาะแก่การจัดการท่องเที่ยวทางธรรมชาติ และการ
ท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม และสามารถเชื่อมโยงการท่องเที่ยวกับกัมพูชาได้หากยุติกรณี

พิพาทลงได้ แสดงให้เห็นว่าชุมชนมีศักยภาพที่ถือว่าเป็นทุนทางสังคม เป็นคุณค่าเกี่ยวกับความไว้วางใจ ความสามัคคี การให้และแบ่งปัน การต่างตอบแทน การเอื้ออาทร ค่านิยม การแลกเปลี่ยนและบรรทัดฐานทางสังคม ซึ่งเป็นระบบเศรษฐกิจชุมชนที่มีทรัพยากรธรรมชาติเป็นฐานการผลิตให้ครอบครัวอยู่รอด มีระบบเศรษฐกิจชุมชนจากการสนับสนุนของรัฐเพื่อพัฒนาความเข้มแข็งของชุมชน (Chanawong, Prakopchat, and Kaewkoasa, 2010) ชุมชนชายแดนไทย-กัมพูชาควรได้รับการพัฒนาศักยภาพมากที่สุด ในด้านการรวมกลุ่มกันของบุคคลในชุมชนในการทำผลิตภัณฑ์ต่างๆ เช่น การรวมกลุ่มทอผ้า การรวมกลุ่มจักสาน กลุ่มอาชีพต่างๆ ซึ่งศักยภาพดังกล่าวไม่ได้เป็นปัญหา เนื่องจากปัจจุบันมีองค์กรทั้งภาครัฐและเอกชนให้การสนับสนุน ส่งเสริมและพัฒนาอาชีพ เตรียมความพร้อมให้ชุมชนสามารถสร้างและพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่มีคุณภาพเป็นที่ต้องการของลูกค้า สามารถจำหน่ายได้ราคาดี อีกทั้งรัฐให้ความสนใจและทุ่มงบประมาณเพื่อสร้างสาธารณูปโภคพื้นฐาน กำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลง มีจุดผ่อนปรนการค้าและด่านชายแดนถาวร สร้างโอกาสให้กับชุมชน ให้สามารถพัฒนาศักยภาพของตนเป็นประตูสู่อาเซียน โดยถูกกำหนดยุทธศาสตร์เมืองชายแดนที่ได้เปรียบในการเชื่อมโยงกับภูมิภาค กำหนดการพัฒนาในลักษณะคลัสเตอร์เชื่อมโยงกับพื้นที่ตอนในของจังหวัดอื่นๆ เพื่อสร้างกิจกรรมที่มีมูลค่าเพิ่ม และเพื่อให้พื้นที่สามารถสร้างประโยชน์จากการเข้าสู่ประชาคมอาเซียนได้ โดยไม่เป็นเพียงทางผ่าน รวมถึงกระจายประโยชน์ในการพัฒนา และเพิ่มรายได้ให้แก่ประชาชนในพื้นที่ (Termpittayapaisith, 2014)

ปัญหาและความต้องการพัฒนาของชุมชนตามแนวชายแดนไทย-กัมพูชาจากการวิจัย พบว่า ชุมชนมีปัญหามากในเรื่องรายได้ไม่พอต่อรายจ่าย และมีหนี้สินเพิ่มขึ้นเป็นปัญหาของชุมชนที่อยู่ห่างไกล เป็นพื้นที่เสี่ยงภัยทุรกันดาร ขาดการดูแลเอาใจใส่จากภาครัฐ เป็นปัญหาต่อเนื่องยาวนานมีความซับซ้อน ซึ่งมีลักษณะคล้ายกับท้องถิ่นชายแดนกัมพูชาในเขตอำเภอโป่งน้ำร้อน และอำเภอสอยดาว จังหวัดจันทบุรี สะท้อนภาพให้เห็นว่าความเปลี่ยนแปลงของพื้นที่ถูกเรียกว่าหลังเขา มีปัญหาสังคม มีความหลากหลายและความเคลื่อนไหวของผู้คนในชุมชน ซึ่งปัญหาเหล่านี้ทำให้ประชาชนในพื้นที่ตระหนักถึงความสำคัญของการจัดทำแผนชุมชน และชุมชนมีความต้องการพึ่งตนเองก่อนพึ่งคนอื่น แม้ว่าความร่วมมือจะยังไม่เข้มแข็งมากนัก แต่ก็พร้อมที่จะมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของตน (Center of Organize System for Borderland Protect, 2010) ชุมชนมีความต้องการ

ในการพัฒนาโดยรวมอยู่ในระดับมาก ด้านการพัฒนาแหล่งน้ำอุปโภคบริโภคและที่อยู่อาศัย และต้องการให้จัดการประชุมประจำเดือนภายในชุมชน เนื่องจากชุมชนอยู่ในเขตพื้นที่สูง ไม่มีแหล่งกักเก็บน้ำที่เพียงพอ อีกทั้งต้องการแก้ปัญหาของชุมชนให้พึ่งตนเองได้ร่วมกัน เพื่อให้เกิดความเหมาะสม สอดคล้อง และสมดุล ประกอบด้วย 1) การพึ่งตนเองทางเทคโนโลยี 2) การพึ่งตนเองได้ทางเศรษฐกิจ 3) การพึ่งตนเองได้ทางทรัพยากรธรรมชาติ 4) การพึ่งตนเองได้ทางจิตใจ และ 5) การพึ่งตนเองได้ทางสังคม (The principle works of His Majesty the King, 2014) โดยประชาชนมีความต้องการและพร้อมจะเข้าไปมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของตนทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม ศักยภาพ และการบริหารจัดการ เพื่อสร้างให้เป็นชุมชนน่าอยู่ (Pansub, 2011)

การจัดการความรู้สู่แผนชุมชนพึ่งตนเองของชุมชนตามแนวชายแดนไทย-กัมพูชา จากการศึกษา พบว่าชุมชนมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันตามกระบวนการจัดการความรู้ ดังนี้ 1) การกำหนดความต้องการความรู้เพื่อให้ได้ความรู้ที่ถูกต้องเชื่อถือได้สอดคล้องกับอัตลักษณ์ชุมชนโดยการค้นหาเอกลักษณ์ของตนด้วยการเล่าเรื่อง (Story telling) กำหนดความรู้จากการปฏิบัติงานเพื่อให้สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้เหมาะสม อีกทั้งยังกำหนดความรู้ที่สอดคล้องกับภูมิปัญญาของชุมชนและกำหนดความรู้ใหม่ที่จะนำมาต่อยอดความรู้เดิมจากภายนอก 2) การแสวงหาความรู้โดยสมาชิกในชุมชนมีการค้นหาความรู้จากทั้งภายในชุมชน และภายนอกชุมชน ความรู้ที่สามารถใช้ได้ยังคงรักษาไว้ แยกความรู้ที่ใช้ไม่ได้แล้วออกไป สร้างความรู้ใหม่จากการฝึกอบรม การศึกษาดูงาน การแลกเปลี่ยนความรู้กับเครือข่าย และชุมชนอื่น จากเอกสารและหนังสือต่างๆ รวมทั้งสืบค้นจากอินเทอร์เน็ตด้วย 3) การจัดเก็บความรู้อย่างเป็นระบบ ในชุมชนส่วนมากจัดเก็บความรู้ไว้ในผู้นำและผู้ปฏิบัติในรูปของความรู้ความจำ ทักษะปฏิบัติ ส่วนความรู้ชัดแจ้งจัดเก็บในรูปเอกสาร เว็บไซต์ ซึ่งจัดเก็บไว้กับผู้นำชุมชนที่ใช้แผนนั้น และเก็บไว้กับสำนักงานองค์การบริหารส่วนตำบล 4) การกลั่นกรองความรู้ด้วยการปรับปรุงเนื้อหาความรู้เมื่อเกิดปัญหาขึ้นในการปฏิบัติงานตามแผนงาน กลั่นกรองความรู้ใหม่ที่ได้รับให้เหมาะกับบริบทของชุมชน มีการทบทวนความรู้เป็นระยะเพื่อปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่องของแผนงานที่นำไปสู่ปฏิบัติแล้วไม่ได้ผล 5) การเข้าถึงความรู้ ชุมชนมีการเข้าถึงความรู้จากประกาศต่างๆ การประชุมของชุมชนการบอกต่อกัน การพูดคุยสนทนาในกิจกรรมและการพบปะกันทั่วไปจากปาร์ตี้ประชาสัมพันธ์ของชุมชน และจากการกระจายเสียงตามสายภายในชุมชน

6) การแบ่งปันแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ในชุมชนมีการแลกเปลี่ยนความรู้ด้วยการเล่าเรื่อง การสาธิตการปฏิบัติงาน การพบปะพูดคุยแบบไม่เป็นทางการ มีการแบ่งปันความรู้ผ่านเอกสาร เช่น รายงานการประชุม ประกาศ การร่วมกันปฏิบัติงาน การสรุปและหาแนวทางแก้ปัญหาและ 7) การเรียนรู้ ชุมชนมีการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการทางสังคม มีการเรียนรู้หลังเสร็จจากการทำงาน เรียนรู้จากการไปร่วมทำบุญหรือกิจกรรมของชุมชน เรียนรู้จากผู้ประสบความสำเร็จ เรียนรู้ในขณะที่ปฏิบัติงาน

การจัดการความรู้ในชุมชนมีการดำเนินการอยู่แล้วแต่ไม่มีรูปแบบอย่างเป็นทางการ การใช้กระบวนการจัดการความรู้แบบมีส่วนร่วมจึงสามารถประยุกต์ใช้ในการพัฒนาชุมชนให้ประสบความสำเร็จได้ ทั้งนี้เนื่องจากการสร้างกระบวนการเรียนรู้ให้เกิดกับชุมชน ประสานความร่วมมือกับเครือข่าย ขับเคลื่อนกิจกรรม และสร้างตระหนักถึงคุณค่าของภูมิปัญญาเป็นกระบวนการจัดการเรียนรู้ในการสร้างความสำเร็จต่อการเพิ่มศักยภาพของทรัพยากรมนุษย์ของชุมชนท้องถิ่น ก่อให้เกิด 1) การเรียนรู้ในการวิเคราะห์ศักยภาพของตนเอง 2) การเสาะแสวงหาความรู้ 3) การนำเอาความรู้ที่ได้รับไปทดลองใช้และปฏิบัติจริง 4) การเรียนรู้อย่างต่อเนื่องเพื่อต่อยอดการพัฒนาศักยภาพของตนเอง องค์ความรู้ที่สร้างความสำเร็จในการเพิ่มศักยภาพของทรัพยากรมนุษย์ในชุมชนต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมประกอบไปด้วย 1) ศักยภาพ ความรู้ความสามารถและประสบการณ์เดิมของบุคคล 2) การติดต่อสื่อสารแบบมีส่วนร่วม 3) การนำของผู้นำและการคิดนอกกรอบ และ 4) การบริหารจัดการโดยทรัพยากรมนุษย์ได้นำเอาองค์ความรู้ไปประยุกต์ใช้กับการดำเนินงานและก่อให้เกิดการพัฒนาศักยภาพของตนเองทั้งทางด้านทักษะ ความรู้ ความสามารถและจิตใจอันก่อให้เกิดการพัฒนาเศรษฐกิจการเกษตร การท่องเที่ยว การสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น การพัฒนาสุขภาวะอนามัยและสิ่งแวดล้อม ตลอดจนการอนุรักษ์และพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติ (Sura, 2010) การจัดการความรู้ได้สร้างกระบวนการให้ชุมชนเกิดการเรียนรู้อย่างเป็นระบบ มีการเชื่อมโยง ถ่ายทอด ขยายผลให้เกิดการจัดการอย่างมีประสิทธิภาพ เกิดการเรียนรู้ของภาคีที่เกี่ยวข้องเป็นการสร้างทุนทางสังคมให้เกิดการแก้ปัญหามูลฐานความรู้ที่จะเอื้อให้ชุมชนมีความเข้มแข็งและยั่งยืน (Pakamethawe, 2010) และยังสามารถใช้กระบวนการการจัดการความรู้แก้ปัญหาการทำงานในชนบทได้ การจัดการความรู้เป็นแรงกระตุ้นสำหรับกระบวนการพัฒนาในชนบท ตอบสนองการเปลี่ยนแปลงความรู้พื้นฐานเศรษฐกิจมุ่งเน้นที่การวินิจฉัยกระบวนการจัดการความรู้

เกี่ยวกับการพัฒนา การประเมินผลการจัดการความรู้ในการสร้างศักยภาพและนวัตกรรมของชนบท บนเงื่อนไขข้อจำกัดและหลักการพัฒนาอย่างยั่งยืน เป็นการรวบรวมกระบวนการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจสังคมที่เกิดขึ้นอย่างช้าๆ ในเขตชนบทกับการนำเสนอกรอบแนวคิดรูปแบบการจัดการสมัยใหม่ในนวัตกรรมที่หวังว่าจะเกิดขึ้น (Ziemianczyk, Krakowiak-Bal and Mikula, 2014) นอกจากนี้ ระบบการจัดการความรู้ นำไปสู่การสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้บนพื้นฐานของการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการสร้างความรู้เพื่อให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืนได้อีกด้วย (Ali and Avdic, 2015)

สรุปและข้อเสนอแนะ

การจัดการความรู้สู่แผนชุมชนพึ่งตนเองเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืนของชุมชนตามแนวชายแดนไทย-กัมพูชา ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่า การใช้กระบวนการแบบมีส่วนร่วมในการจัดการความรู้ก่อให้เกิดการสร้างกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันในกระบวนการจัดการความรู้นำไปสู่การสร้างองค์ความรู้ในแผนชุมชนพึ่งตนเองและพัฒนาอย่างยั่งยืนทางเทคโนโลยีเศรษฐกิจ ทรัพยากรธรรมชาติ จิตใจ และสังคม จากผลการวิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปประยุกต์ใช้

1. ควรนำกระบวนการมีส่วนร่วมไปประยุกต์ใช้กับการกำหนดทิศทางการพัฒนาชุมชนซึ่งจะทำให้ได้รับความร่วมมือและต้ององค์ความรู้ในการพัฒนาให้ตรงกับบริบทและความต้องการของชุมชนอย่างแท้จริง
2. การนำกระบวนการจัดการความรู้ไปใช้ควรมีการเตรียมการอย่างรอบคอบ โดยดำเนินการตามขั้นตอนเริ่มจาก ขั้นตอนเตรียมการ ขั้นตอนดำเนินการ ขั้นนำผลไปใช้ และขั้นประเมินผลสรุป เพื่อให้บรรลุเป้าหมายสูงสุดของการจัดการความรู้

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาการจัดการความรู้แบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาชุมชน หรือองค์การในด้านต่างๆ
2. ควรศึกษาการประเมินผลการจัดการความรู้ในการพัฒนาชุมชน หรือองค์การ

เอกสารอ้างอิง

- Ali, L. and Avdic, A. (2015). A Knowledge Management Framework for Sustainable Rural Development: The case of Gilgit-Baltistan, Pakistan. **Electronic Journal of Knowledge Management**. 13(2), 103-116.
- Center of Organize System for Borderland Protect. (2010). **Practice training trend for test the plan confronts the cause and conspiracy training protect.** (In Thai). Retrieved December 12, 2015. from http://www.ctbdc.navy.mi.th/km_ctbdc/km_pdf/ct_basc/movesea_basc57.pdf
- Chanawong, P., Prakopchat, K. and Kaew Koasa, K. (2010). **Community Potential Development for Sustainable Base on Social Capital.** (In Thai). Report. Surattani: Surattani Rajabhat University. Retrieved September 18, 2014 from <http://e-research.sru.ac.th/?q=node/82>.
- Pakamethawe, P. (2010). **Knowledge Management for Fund Organization Development Project.** (In Thai). Bangkok : The Thailand Research Fund (TRF).
- Pansub, W. (2011). **The Current Situation and Needs of Community Development to Healthy Community Pooyai Subdistrict, Warinchumrab Distict, Ubonratchatani Province.** (In Thai). Independent Report. Master of Public Administration in Local Government, Collage of Government Administration, KhonKaen University.
- Sungkep, T. (2011). Concept in Community Development. (In Thai). Retrieved September 18, 2014 from <http://www.franchiseb.com/content->
- Sura, K. (2010). **Learning Management to Increase the Potential Capacity of Human Resource in Enhancing Economic and Social of Rural and Urban Communities in Chiang Mai.** (In Thai). **Research Report Completed.** Chiang Mai : Chiang Mai Rajabhat University.
- Termpittayapaisith, A. (2014). Strategic Development Economic Corridor. (In Thai). Retrieved June 14, 2015. from file:///C:/Users/Administrator/Downloads/PPT_1111090614.pdf

- The principle works of His Majesty the King. (2014). (In Thai). Chacherngsao: Khaohinsorn Royal Development Study Center. Retrieved June 14, 2015. form <http://www.si.mahidol.ac.th/th/division/sivirtue/knowledge/knowledge-5.html>
- Wanichritta, T. (2007). **Knowledge Management in Community : A Case Study of Ecotourism Management by Participation, SamutSongKram Province.** (In Thai). Thesis Master of Education Technology Graduate School Silapakorn University.
- Ziemianczyk, U., Krakowiak-Bal, A. and Mikula, B. (2014). Knowledge management in the process of building competitiveness and innovativeness of rural areas. **Online Journal of Applied Knowledge Management.** 2(2), 43-56.

